

Gouverneur
Provincie Antwerpen
Cathy Berx

Openingsrede 2022

Water: het blauwe goud, of wat als de omgeving de functie(s) bepaalt?

Cathy Berx | Gouverneur Provincie Antwerpen
Openingsrede provincieraad | 2 december 2022

Geachte voorzitter van de provincieraad,
Geachte gedeputeerden, raadsleden en griffier,
Beste panelleden en co-auteurs,

Met het element '**water**' sluit ik de **cyclus van de vier elementen** af.

Ook tijdens de **27ste sessie van de Climate Change Conference**, die vorige maand plaatsvond in Egypte, was de **aandacht voor water terecht groot**. En ik citeer:

“Water raakt aan elk aspect van ontwikkeling en houdt verband met bijna alle **Sustainable Development Goals**. Het stimuleert **economische groei**, ondersteunt **gezonde ecosystemen**, en is **essentieel en fundamenteel voor het leven** zelf.

De beschikbaarheid van water is **cruciaal voor menselijke activiteiten**, voor het **behoud van ecosystemen**, de armoedebestrijding, **voor vrede en veiligheid**. Daarnaast zijn **water en klimaat onlosmakelijk met elkaar verbonden**.

Volgens het 6e evaluatieverslag van het *Intergovernmental Panel on Climate Change* van de VN, zijn **extreme weersomstandigheden – die ernstige overstromingen en droogte veroorzaken – de laatste jaren vaker voorgekomen**, en **heviger** geweest in intensiteit als gevolg van de **menselijke impact op het klimaat**”.

Tot zover het citaat.

Mocht u toch nog niet helemaal overtuigd zijn, citeer ik graag de zogenaamde **risico-inschatting** die het **Wereld Economisch – dus niet het 'Wereld Ecologisch' - Forum** jaarlijks publiceert. Het Wereld Economisch Forum baseert zich daarvoor op de risico-inschatting van de belangrijkste *captains of industry* en cruciale stakeholders wereldwijd.

De top 5 van de belangrijkste globale risico's waarvan de impact over 5 tot 10 jaar kritiek is voor de wereld, laat weinig aan de verbeelding over:

- 1) *climate action failure;*
- 2) *extreme weather;*
- 3) *biodiversity loss;*
- 4) *natural resource crisis, and*
- 5) *human environmental damage.*

In elk van de 5 als belangrijkste ingeschatte risico's speelt **water** - de langdurige schaarste en/of tijdelijke immense overvloed eraan én de zorgelijke kwaliteit ervan- een **doorslaggevende rol**.

Alert voor de impact van de veranderingen in de watercyclus en verminderde waterkwaliteit vaardigde de Europese Unie in **2000** de Europese Kaderrichtlijn Water uit.

De finaliteit was en is even **ambitieuw als urgent**.

Tegen **2015** moeten (moesten dus) zowel de oppervlaktewateren als het grondwater in Europa de **goede ecologische toestand dan wel het goed ecologisch potentieel** bereiken:

- **Aquatisc systemen** moeten voor **verdere achteruitgang worden behoed, beschermd en verbeterd**.
- Het **duurzaam gebruik van water** moet worden bevorderd;
- Het aquatisch milieu moet worden beschermd en verbeterd door de **progressieve** vermindering of stopzetting van lozingen, emissies en verliezen van bepaalde stoffen.
- **Last but not least** moet worden bijgedragen tot de **afzwakking van de gevolgen van overstromingen en perioden van droogte...**

Uiterlijk in **2027** moet er **niet alleen voldoende** oppervlakte- en grondwater in Europa zijn **voor de ecosystemen die ervan afhankelijk zijn**. Het oppervlakte – en grondwater moet bovendien van **goede kwaliteit** zijn: het moet minstens voldoen aan de op Europees niveau vastgestelde waarden.

Zoals bekend zijn de Europese richtlijnen **verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat**.

Als een lidstaat de doelen van de Kaderrichtlijn Water niet bereikt en niet alle maatregelen neemt om deze doelen te bereiken, kan de Europese Commissie, als waakhond van het Europese recht, een **ingebrekestellingsprocedure** starten en een boete opleggen.

De klimaatopwarming, de weersextremen en de impact op onze leefomgeving die er het steeds tastbaarder gevolg van zijn, sparen ook onze provincie niet.

Het veranderend klimaat, de economische ontwikkeling en de bevolkingstoename zetten – ook 22 jaar na de inwerkingtreding van de Kaderrichtlijn Water - nog steeds zeer veel, soms zelfs in toenemende mate **druk op onze al erg beperkte watervoorraden en de kwaliteit** ervan.

Dat klemt des te meer voor Vlaanderen en voor onze provincie die het door een combinatie van **hoge bevolkingsdichtheid en o.a. hoge verhardingsgraad met één van de laagste waterbeschikbaarheden van Europa** moeten stellen.

Waar ons watersysteem in het verleden een grote, goed functionerende spons was met beperkte afvoer, zijn we ten gevolge van ons decennialang ongewijzigd waterbeheer overgegaan naar een systeem met een beperkte buffer en versnelde afvoer. En dus is het de hoogste tijd om ons natuurlijke systeem duurzaam te herstellen.

Watersystemen stoppen niet aan bestuurlijke, zelfs niet aan staatskundige grenzen.

Een **integrale, multi-level** aanpak is cruciaal, over de grenzen van gemeenten, provincies, gewesten en zelfs landen heen.

Onder meer daarom kreeg de **Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid** -als centrale spil in het integraal waterbeleid van en voor Vlaanderen - het afgelopen jaar een vernieuwde

werking ter uitvoering van de kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn. Zo moet o.m. de CIW -in samenhang met de beleidsdomein- en bestuursniveau overkoepelende Blue Deal - **beterre antwoorden kunnen bieden op de gigantische uitdagingen waar het waterbeleid en -beheer voor staan.**

Het **integraal waterbeleid** vertrekt vanuit het **watersysteem als eenheid**, deelt het watersysteem op in stroomgebieden, stroomgebiedsdistricten en bekkens en stemt de organisatie en de planning voor het waterbeheer daarop af.

Omdat het – alweer en bovendien mogelijk in strijd met de kaderrichtlijn Water – als niet-realistisch werd aangezien om tegen 2027 voor alle waterlopen alle knelpunten op te lossen, is in de **stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027** geopteerd voor een **gebiedsgerichte prioritering**.

Hiervoor werden alle Vlaamse **oppervlaktewaterlichamen ingedeeld in 6 klassen**, afhankelijk van hun doelafstand tot de goede toestand. Dit gebeurde op basis van de huidige waterkwaliteit en op basis van andere, ‘pragmatische’ criteria zoals bijvoorbeeld lopende of geplande projecten in het gebied, de evolutie van de waterkwaliteit over een langere periode, de continuïteit van het beleid, enz.

Het goede nieuws is dat onze provincie meerdere waterlichamen omvat die **in pole position** zitten om de **goede ecologische toestand** te halen tegen 2027. Al zal het geenszins eenvoudig zijn.

Kwantiteit en kwaliteit zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het behoud van functies verbonden aan de waterlopen veronderstelt **waterloopherstel op grote schaal**. Zonder integrale aanpak geen **robuust en/of veerkrachtig watersysteem**. Die integrale aanpak is maar mogelijk in het raam van een **gebiedsgericht beleid** waarbij **alle stakeholders worden betrokken om de allesomvattende visies en actieplannen niet enkel uit te werken, maar vooral volgehouden uit te voeren** voor alle afstroomgebieden.

Een **klimaatrobuust en gezond watersysteem** verplicht ons om van Vlaanderen opnieuw een **gezonde spons** te maken. Niet zozeer het **wát**, maar eerder het **hoe én de weg er naar toe houden ons het meeste bezig**. Met veel vallen en opstaan geven we weliswaar uitvoering aan reeds beslist beleid. Of dat volstaat, is een heel andere vraag.

Uitvoering van beslist beleid houdt vooral ook **valleiherstel** in. We spreken de **‘duurzame en veerkrachtige vallei’** bijv. van de **Kleine Nete** uit als een evidentie.

Mogelijk minder vanzelfsprekend is **wat we er precies mee bedoelen**, en of de actuele plannen en de uitvoering dáárvan wel volstaan. Om een en ander in perspectief te plaatsten, **vergeleken we de opgedragen beleidsdoelen met wat eens een echt veerkrachtige vallei** was.

Dan blijkt dat we vandaag streven naar slechts **1/5, of een schamele 20%, herstel van wat die veerkrachtige vallei van de Kleine Nete voor onze** – niet eens al te verre voorouders - **moet zijn geweest**. Van die beoogde 1/5de of 20% - beslist in 2014 - is bovendien **niet eens de helft gerealiseerd**. Ik ben geen wiskundig wonder, maar dat komt m.i. neer op nog geen tiende van wat meer dan ooit - omwille van de klimaatverstoring - noodzakelijk is.

En alsof dat nog niet volstaat: nog al te vaak laten we **ontwikkelingen op ‘foute’ plaatsen** toe. Die brengen ons eerder **nóg** verder van, dan ze ons dichterbij het al te lage ambitieniveau voeren: nieuwe verhardingen en voortdurende drainage zijn kennelijk nog steeds geen taboe, net zomin als de voortdurende druk op het al schaarse grondwater. En zo wordt de zogenaamde **Delta**, de afstand tussen de **as is** en de **to be**, eerder groter dan gedacht.

Hoeveel aanhoudend droge zomers en intense overstromingen blijven nodig om de urgentie in consequente daden te vertalen?

Door **razendsnelle en immense** – nog steeds voortdurende - **verharding, verminderden** de **infiltratiemogelijkheden**.

Door en voor de landbouw intensifieerde de **drainage-impact**.

Door en voor de **industrie en landbouw steeg het watergebruik...** en door dat alles **daalt de grondwatervoorraad.**

De gevolgen zijn gekend. Het **aanhoudend en incrementeel tekort aan water** is inmiddels een even grote uitdaging als periodes van hevige regenval.

Die opeenvolgende droge zomers leiden immers vroeg of laat tot **enorme impact en schade.**

Schade aan onze kwetsbare leefomgeving, schade aan onze gezondheid én schade aan onze economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Misschien is dat wel de meest relevante **conclusie uit de top 5 van de belangrijkste globale risico's volgens het Wereld Economisch Forum.** Ik twijfel niet aan de waarachtige zorg en aandacht van de wereldgemeenschap van *Captains of Industry* en leiders voor o.m. de biodiversiteit, het klimaat en onze leefomgeving.

Maar zou het belang ervan even hoog zijn gescoord of ingeschat mocht de impact ervan op de economie nihil of verwaarloosbaar zijn?

Dames en heren,

Droogte is een 'trage ramp'. Door droogte verslechtert de toestand gradueel. Net daarom is droogte een zeer **verraderlijke crisis** die even lastig te beheren is, als de weersomstandigheden – minstens op langere termijn – onvoorspelbaar zijn. Bij gebrek aan écht tastbare *sense of urgency* is het draagvlak voor ingrijpende maatregelen en risico-communicatie navenant klein.

In elk geval, niettegenstaande zeer ingrijpende gevolgen: **het stilvallen van industriële processen of drinkwaterproductie,** die de voorbije zomer nipt konden worden vermeden,

garandeert niets dat we volgend jaar opnieuw door het steeds dunnere oog van de naald heen geraken.

En dus bestaat de uitdaging erin om **nú en volgehouden te plannen en te handelen om gewisse impact en schade in de toekomst maximaal te beperken.**

Sinds deze zomer hanteert de **Droogtecommissie** voor het eerst het zogenaamde **Vlaamse Afwegingskader** met het oog op zogenaamde reactieve maatregelen om droogteschade maximaal te voorkomen dan wel tot een minimum te beperken.

Het afwegingskader voorkomt de droogte niet. Daarvoor zijn voormelde proactieve, structurele ingrepen dringend noodzakelijk.

Het **afwegingskader ondersteunt besluitvormers om op basis van wetenschappelijke inzichten en actuele gegevens gepaste maatregelen te nemen om de schade en impact van droogte maximaal te beperken.**

Het afwegingskader doorstond een eerste stresstest, maar bleek ook ver van af. Na een eerste evaluatie wordt ingezet op de doorontwikkeling ervan.

Behalve de nood aan even dringend als **complex systeemherstel** (systeemherstel duurt lang en vergt veel capaciteit aan mensen, middelen en expertise).

Behalve daarenboven de nood aan **instrumenten om periodes van acute droogte en wateroverlast te overbruggen zonder al te grote schade**, is een **drastische beperking van de vraag naar en het gebruik van water** – het blauwe goud - uitermate urgent.

Kijken we naar onze Vlaamse cijfers inzake **waterverbruik** dan rijst de vraag of ons dagelijks gebruik van gigantische volumes drinkbaar leidingwater voor industriële processen – op enkele uitzonderingen na in het belang van de voedselveiligheid en de volksgezondheid – nog wel te verantwoorden valt in een tijd van lage waterbeschikbaarheid.

Hetzelfde geldt voor het gebruik van drinkbaar leidingwater voor talloos vele huishoudelijke toepassingen die geen drinkwaterkwaliteit vereisen.

Om tuinen en/of planten te besproeien, het toilet door te spoelen, voor de was en de plas en zelfs om een douche te nemen of het zwembad te vullen, kan hemelwater echt volstaan. Overigens, er is geen tekort aan regenwater.

Regen valt er niet minder dan voordien. Dat we de regen onvoldoende opvangen én versneld blijven afvoeren naar de zee – zonder het maximaal te laten infiltreren in de bodem - is de kern van het probleem! Net zoals het gebruik van –té goedkoop, té beschikbaar- drinkbaar leidingwater voor toepassingen zonder nood aan water met drinkwaterkwaliteit.

En dus moeten **alle sectoren**, de **grootste netto waterslokkoppen op kop**:

- de **industrie en vooral de landbouw**, als grootste verbruiker van grondwater;
- de **bouw** – als ‘grondwaterbemaler’-, en,
- de **huishoudens**, hun **watergebruik drastisch herdenken**, **zonder** daarom in te boeten op **comfort**.

Volgende principes staan daarbij voorop:

het **juiste type water**:

- 1) opgevangen hemelwater,
- 2) gezuiverd afvalwater,
- 3) oppervlaktewater,
- 4) grondwater,
- 5) leidingwater

voor de juiste toepassing én het **circulaire gebruik eerder dan het verbruik ervan**, tenzij ook dat echt niet anders kan.

Circulair watergebruik maakt inderdaad een essentieel deel uit van een duurzaam en robuust watersysteem. De waarde van water is gewoonweg te hoog om het lineaire model van gebruik en afvoer te behouden, aldus ook de VITO.

Niettegenstaande de beschikbare alternatieven, blijft het kennelijk noodzakelijk om op dezelfde nagel te blijven kloppen. De in **beleidsteksten neergeschreven inzichten en doelstellingen volstaan kennelijk (nog) niet om een eind te maken aan de nog steeds toenemende verhardingsgraad**, aan de **aanhoudende drainage** en aan de (met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid) toename aan illegaal geboorde grondwaterputten en grondwaterwinningen.

De *goodwill* op beleids- en bestuursniveaus is hoog.

De *Blue Deal* heeft alle potenties van een structurele *game changer*.

De kennis, inzichten, expertise en het maatschappelijk draagvlak nemen ongetwijfeld sterk toe in het bijzonder ook bij steeds meer burgers, bedrijven, besturen, individuele landbouwers.

Maar meer blijft nodig.

Onwettig en *free-rider* gedrag moet beter worden voorkomen en gestraft, inzicht, kennis en de juiste ondersteuning en begeleiding kunnen en moeten nog veel breder.

Een even interessante als noodzakelijke '**inzichtverbreder**' is het systematisch gebruik van de notie '**virtueel waterverbruik**': zo mogelijk nóg veel belangrijker dan het leidingwater dat we volgens onze meter verbruiken is het **meetellen van het waterverbruik dat nodig is voor de productie van producten die we dagelijks verbruiken of gebruiken**: ons **voedsel** met zijn extreem grote verschillen tussen de waterbehoefte voor de productie van bijv. 1kg rundsvlees versus een kilogram tofu.

Ook de productie en productieprocessen van onze kledij en zovele andere consumptiegoederen en diensten zijn en blijven **buitengewoon waterintensief**. Een grotere objectieve transparantie daarover is de beste manier om met volledige kennis van zaken de meest duurzame keuzes te maken...

Dames en heren,

En zelfs als het **structureel vallei- en watersysteemherstel op kruissnelheid komt en circulair watergebruik duurzaam ingeburgerd raakt**, kunnen we helaas nog niet verzekeren dat **zware overstromingsrampen onze provincie nooit zullen ontwrichten**.

Ook wij zijn niet ‘immuun’ tegen een **niets of niemand ontziende waterbom!** Om ons hierop voor te bereiden zetten we ons best in op **meerlaagse waterveiligheid**, die een **gedeelde verantwoordelijkheid van waterbeheerders, gemeentebesturen, crisis- en hulpdiensten én burgers inhoudt**.

Met dat vanzelfsprekende inzicht in het achterhoofd werken we, werkt mijn dienst Noodplanning met mens en macht en samen met alle stakeholders aan **een robuust Bijzonder Nood- en Interventieplan WATERBOM** met **duidelijke afspraken** tussen alle stakeholders, met aandacht voor **alle opdrachten** die in voorkomend geval allicht moeten worden uitgevoerd, met **alle rollen** die moeten worden ingevuld, met alle middelen die allicht noodzakelijk zijn, en met een **precisering van alle en ieders verantwoordelijkheden** – niet in het minst van burgers, bedrijven, organisaties en instellingen zelf, om een dergelijke periode zonder al te veel schade en impact ‘te overleven’ en er weer snel bovenop te komen.

Dames en heren, raadsleden ik rond dit eerste deel af.

Sinds 1993 al vieren de Verenigde Naties op 22 maart Wereldwaterdag. Met de editie van dit jaar, onder de titel: *Groundwater: make the invisible visible*”, benadrukten de VN het doorslaggevende belang van grondwater: ga er ajb immer duurzaam en voorzichtig mee om, smeekten ook de VN.

In de rede van 2020 argumenteerde ik dat onze **bodem dé hefboom is voor een circulaire economie**. De bodem biedt ruimte. De bodem is rijk aan per definitie eindige grondstoffen. De bodem levert **ecosysteemdiensten** en –functies voor al wie en wat leeft.

Dat kan de **bodem enkel voor zover en in de mate er voldoende ruimte is voor water, voor gezonde aquatische systemen**.

Dat veronderstelt bovendien dat de **ecologische toestand van het water wordt verbeterd en waar die goed is, wordt beschermd**. En omdat ook **vervuilde lucht** altijd ergens neerslaat, geldt eens te meer **dat de elementen bodem, water, lucht en finaal ook vuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn**.

Dames en heren,

De voorbije periode van vijf extreem droge en een extreem natte zomer, is de aandacht voor de kwantiteit aan water sterk toegenomen –en dat werd tijd. Sinds de Kaderrichtlijn Water zet ook Vlaanderen zich in om de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater aanzienlijk te verbeteren...**Wie de hele rede leest, krijgt in elk geval een genuanceerd, soms hoopvol, niet zelden somber beeld van waar het ons tot nog toe heeft gebracht en wat ons nog te doen staat**.

Mede op basis van het indrukwekkende werk en de brede expertise van de sprekers van vandaag -werk en expertise waarvan ik dankbaar gebruik maakte-, ga ik daar straks iets dieper op in bij mijn suggesties. Nu is het de hoogste tijd voor de échte experts. Zij komen een na een en zonder onderbreking aan het woord.

Patrick Willems zal u als eerste toespreken. Patrick Willems is professor hydrologie aan de KU Leuven en zal inzoomen op de **droogte-problematiek in onze provincie** en de **ernst van de zaak**.

Vervolgens geven we het woord aan **Lieven Symons**, onderzoeker bij Labo Ruimte. Hij geeft een toelichting over **Droge Delta**. Lage Maasdebieten zetten ons, onze ecosystemen, onze waterwegen én bij uitbreiding de Antwerpse economie afgelopen zomer stevig onder hoogspanning. Lieven vertelt hoe een gebied met een uitgesproken waterstress op dit moment, m.n. **de Kempen** een **unieke troef** kan worden om water in de bodem op te slaan en vast te houden waardoor **we structureel en systemisch veel minder afhankelijk worden van Maaswater**. De Kempen als hét **(drink)watervat van Vlaanderen, hoeft geen science fiction** te zijn.

Afsluiten doen we met **Henk Ovink**. Henk Ovink is de Nederlandse watergezant die door de Vlaamse overheid is gevraagd om het Vlaams expertenpanel klimaatadaptatie te leiden. Hij gaat dieper in op het even urgente als belangrijke rapport **Weerbaar Waterland. Ons voorbereiden op wat al gebeurt** en maakte de vertaalslag van de betekenis ervan voor provincie Antwerpen.

Suggesties en aanbevelingen

Voorzitter, gedeputeerden,

Beste raadsleden,

Beste Henk, Patrick en Lieven, buitengewoon veel dank. Jullie schetsten op de meest heldere manier zowel de uitdagingen alsook de troeven van en voor onze provincie (en soms ver daarbuiten) inzake water.

Die laten zich m.i. samenvatten als: **de toestand is ernstig maar niet hopeloos**, als we tenminste **uiterst alert** blijven voor de vele **signalen van verstoringen van het klimaat én van het watersysteem**, voor de weersextremen resp. impact op onze leefomgeving die er het gevolg van zijn, evenals voor de schade en impact die ze kunnen veroorzaken.

Een **uiterste alertheid** die bovendien moet blijven aanzetten tot even consequente actie om het evenwicht te herstellen nu de context en omgeving drastisch gewijzigd zijn.

Dames en Heren,

Bij deze is de laatste openingsrede in de cyclus over de vier elementen bijna afgerond. Eindigen doe ik zoals steeds met enkele suggesties en aandachtspunten. Ik doe dat met schroom, uit oprechte bezorgdheid en met de wil om, net als onze provincie en de vele lokale besturen, bij te dragen tot verbeteringen ten goede voor iedereen. Opdat ook de risico-inschatting van het Wereld Economisch Forum alvast in onze regio minder waarheid wordt.

Doorgaans **in uitvoering van het Europees omgevings- en duurzaamheidsbeleid**, kwamen regelgeving en instrumenten tot stand om ambitieuze doelstellingen inzake waterkwaliteit en ruimte voor water te verwezenlijken.

Hopelijk slaagden de sprekers en ik in ons opzet om inzichtelijk te maken dat er desondanks nog steeds een **kloof** gaapt tussen enerzijds visies, plannen, regels **op papier** én anderzijds **de weerbarstigheid** van de **fysieke werkelijkheid**.

Tussen doel en daad staan, niettegenstaande zoveel verdienstelijke inspanningen, nog al te vaak praktische obstakels en min of meer legitieme belangen in de weg. Niet enkel omdat het Europees Recht het steeds meer impliceert, maar vooral toch in ons **welbegrepen eigen belang** zetten we, individueel en collectief, best in op even **fundamenteel als structureel systeemherstel**.

De *bottom-line*, de **stippen aan de horizon**, zijn helder:

- 1) **substantieel meer ruimte voor water**, zodat het water goed kan infiltreren en grondwatervoorraden aan kan vullen. Meer ruimte zodat meer water kan geborgen worden waar en wanneer anders overstromingen dreigen;
- 2) water van **goede ecologische kwaliteit** zodat de **biodiversiteit** en ook wij **mensen** – als onderdeel ervan - beter kunnen floreren;
- 3) meer **transparantie en kennis**, zodat we beter kunnen kiezen voor een **zuinig en circulair gebruik** van het **juiste water**, voor de juiste toepassing.

O.m. de coördinatie-opdracht en de strategische projecten van en voor 'de vallei van de Kleine Nete' bewijzen hoe complex, arbeids-, tijds- en middelenintensief deze agenda blijft.

Met alle partners, stakeholders en betrokkenen boekten we onmiskenbaar noodzakelijke vooruitgang, maar de weg blijft lang en lastig. Temeer omdat een structureel en fundamenteel systeemherstel een nog hoger ambitieniveau veronderstelt.

Ik beperk me tot enkele conclusies uit de integrale rede:

- 1) **Bescherm de van Nature Overstroombare Gebieden of NOG's evenals overstromingsgebieden juridisch.** En laat die bescherming maximaal doorwerken in de vergunningverlening.
- 2) **Herstel de van Nature Overstroombare Gebieden waar dat mogelijk is.**
- 3) **Stop de ongecontroleerde drainage. Veranker peilafspraken** waar nuttig en nodig in **peilbesluiten.**
- 4) **Voer een gericht grondbeleid in functie van structureel valleierstel**, m.n. door het instellen van een **doelgerichte grondenbank** en een **voorkooprecht** voor de overheid in van **nature overstroombare gebieden.**
- 5) **Creëer een herstelfonds om het valleierstel te financieren én zorg voor een sterk flankerend beleid** voor de huidige ruimtegebruikers.
- 6) **Her-evalueer de doelstellingen zelf** aan de hand van inzichten en kennis van het verleden. Vertaal de doelstellingen naar **concrete en gebiedsgerichte taakstellingen** zodat voor iedereen duidelijk is waar we welke concrete ruimtelijke doelen samen moeten waarmaken.
- 7) **Ga voor klimaatrobuuste landbouw:** landbouw die uitgaat van het **fysische systeem** en niet omgekeerd.

Een **landbouw** die het **fysische systeem** blijvend **tracht te plooiën** naar de **eisen van de landbouw is steeds moeilijker houdbaar.**

Meer **Boer-Beek-Bodem** blijft een must. Deze gebiedscoalitie -op initiatief van ons bestuur - is die bijzondere samenwerking in de vallei van de Kleine Nete.

Landbouwers, natuurbeheerders, beleidsmakers en begeleiders zitten er samen rond de tafel om o.a. **de kwaliteit van water en bodem te verbeteren**, de **grondwatervoorraad** beter op peil te houden en zowel **landbouwbedrijven als natuur- en bosgebieden** meer bestand te maken tegen extreme weersomstandigheden.

Ook het Europese project **Life ACLIMA**, waarbij mobiele **waterzuiveringscontainers op maat** worden ontwikkeld voor **land- en tuinbouwers**, draagt zeker bij tot **water-robuste landbouw**.

Recent tekenden de vele partners die ertoe doen: lokale besturen, provincie Antwerpen, Vlaamse departementen, middenveldorganisaties... het **charter voor de Vallei van de Aa**.

Niet enkel de 26 concrete acties voor het hele gebied, maar vooral ook het **proces** ernaartoe – onder de puike begeleiding van **Levuur** - en de **aantrekkelijke praatplaat** met weergave van de **as is** en **to be** voor de **vallei** maken mee het verschil. Andermaal, de meest concrete taak blijft: **DOEN, DOEN, DOEN, volgehouden DOEN!**

Zeker in het stroomgebied van de Kleine Nete deden we al heel wat. Weliswaar **later** dan de **Europese Kaderrichtlijn Water van 2000** voorschrijft, komt **de goede ecologische toestand** op een aantal plaatsen binnen bereik. Maar **meer blijft nodig**, zowel om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water echt te halen tegen 2027, als om de **kwaliteitsstandaard vast te houden**, eens het eindelijk zover is.

Daarom:

- 1) **Zorg voor een correcte budgettering op langere termijn. Focus minder op quick wins en meer op een structurele, graduele transitie.**
- 2) **Zorg voor voldoende uitvoeringscapaciteit: voldoende mensen** met de juiste competenties om de gebiedsgerichte werking te coördineren evenals voldoende werkmiddelen en wetenschappelijke onderbouwing om projecten versneld te realiseren op het terrein. Immers, finaal telt alleen de fysieke werkelijkheid.
- 3) **Bouw een fijnmazig en voldoende frequent bemeten meetnet uit voor zowel waterkwaliteit als waterkwantiteit.** Voldoende peil- en/of debietsgegevens zijn van

belang voor de aanpak van wateroverlast of droogte, om *e-flows* op te stellen en als input voor hydrologische modellen.

4) **Versterk de kennis, ervaring en betrokkenheid van de lokale besturen, zodat ze de vergunningverlening, handhaving en het ruimtelijk beleid kunnen inzetten om verdere achteruitgang te vermijden.**

5) **Hanteer beleidskaders die verzekeren dat (omgevings)vergunningen maximaal worden afgestemd op de draagkracht en m.n. op de kwaliteit en kwantiteit van het watersysteem.**

Dwing de naleving ervan af met gerichte handhaving zodat **water ook écht sturend** wordt voor de **ruimtelijke ontwikkeling met respect voor een robuust watersysteem.**

De conclusies resoneren met de **basisprincipes** waaraan goede **watergovernance** moet voldoen om de effectiviteit ervan te vergroten, de efficiëntie ervan te verbeteren en het vertrouwen in en de betrokkenheid erbij te versterken. Een sterke watercommissaris, de CIW, de provinciale droogteoverleggen, de toekomstige bekkenhuizen moeten en trachten daar steeds beter aan te voldoen.

Omdat de terugkeer naar een watersysteem met natuurlijke buffer, trage afvoer en maximale infiltratie een werk van vrij lange adem is, én risico's, schade en impact door weersextremen nooit uit te sluiten zijn, blijven **state of the art noodplanning en crisisbeheer dringend** en noodzakelijk. Al hopen we ze nooit nodig te hebben. Hier passen vooral aanbevelingen en 'opdrachten aan onszelf'.

Afgelopen september organiseerde ons team noodplanning een **studiedag 'wateroverlast'**. Alle noodzakelijke actoren namen deel. We simuleerden de 'perfecte storm': een **waterbom die op de provincie Antwerpen viel in combinatie met springtij**, en brainstormden vervolgens over onze aanpak voor en tijdens, met aandacht voor interoperabiliteit. Tegen de zomer van '23 moet het er zijn: een nieuw, bruikbaar en voldoende gekend Bijzonder Nood- en Interventieplan Waterbom.

Dames en heren,

Zelfs een **klimaatrobuust watersysteem** waarvan de **waterlichamen zich in een goede ecologische toestand** bevinden en een doortastend, **Bijzonder Nood- en Interventieplan Wateroverlast** resp. droogte-afwegingskader 2.0 ontslaan ons niet van de **permanente plicht om spaarzaam om te springen met ons blauwe goud**. Ook dan blijft water een **schaars en dus kostbaar goed**.

Naast het **terugdringen van ons watergebruik** én dat van de bedrijven, loont het om **individueel en collectief meer in te zetten op circulair watergebruik**. Net als voor energie geldt dat het **beste water, het niet-verbruikte** en al zeker het **niet-verspilde water** is.

Of nog, het **'juiste water voor de juiste toepassing circulair gebruiken'**, luidt het devies en wel in deze afnemende volgorde van hoeveelheden:

- 1) opgevangen **regenwater**,
- 2) **gezuiverd afvalwater**,
- 3) **oppervlaktewater**,
- 4) **grondwater**, en tot slot
- 5) **leidingwater van drinkkwaliteit**, voor die toepassingen waarvoor water van drinkwaterkwaliteit noodzakelijk is: om te drinken, voedsel te bereiden, en voor persoonlijke hygiëne om ontstekingen te vermijden.

Omdat we echt véél méér water verbruiken dan het leidingwater dat volgens onze meter elke dag uit onze kranen stroomt, door onze toiletten spoelt, ... is **transparante informatie** over het **virtueel waterverbruik** een **must**.

Alleen zó immers kan elke consument goed geïnformeerd keuzes maken over wat hij/zij eet, drinkt, koopt en doet. Niet enkel een **nutriscore**, maar vooral ook een **eco-score met informatie over globale CO2-uitstoot en waterintensiteit** zijn meer dan welkom.

Als informatie over **virtueel watergebruik** bijkomend stimuleert tot een **vleesloze levensstijl** worden meteen **koppelkansen** gerealiseerd door een **navenante, geleidelijke afname van broeikasgassen** en vooral ook van **neerslaand stikstof: onze biodiversiteit, onze kwetsbare natuur en vooral wij allen**, want onze gezondheid zullen er **wel** bij varen! En neen, dat veroorzaakt **echt geen hongersnood!**

“De kwaliteit van de samenleving, weerspiegelt zich in de wijze waarop deze omgaat met water”, schreef Mahatma Gandhi.

De Europese Unie, en onder invloed van de Europese regelgeving en de kritische rechtspraak op basis ervan, de opeenvolgende extreme zomers en de impact ervan, het Vlaams beleid en de nog vrij vaak projectmatige uitvoering ervan, hebben zonder twijfel geleid tot kenteringen in het denken over en omgaan met onze ruimte en onze kwetsbare waterlopen.

Water, de beschikbaarheid en kwaliteit ervan geldt stilaan minder als die vanzelfsprekende evidentie die het ooit was. Steeds meer mensen, bedrijven, sectoren, lokale en andere besturen geven zich steeds scherper rekenschap van de kwetsbaarheid van ons blauwe goud en haar omgeving.

En dus gebeurt er veel.

Er gebeurt steeds meer: er worden tegels gewipt, speelplaatsen, voortuinen, delen van percelen –dra bovendien vergunningsvrij- onthard, een grote ‘opkuis’ gerealiseerd, ruimte gecreëerd, stuwtjes geplaatst, peilen slimmer beheerd, met klimaatrobuuste landbouwgewassen geëxperimenteerd, circulaire technieken geïntroduceerd, meer

gemonitord, op ecohydrologie gestudeerd, stadswaternetten gerealiseerd... (Overigens, provincie Antwerpen was een *early adapter*, zal u lezen in de rede.)

“Make no little plans. They have no magic to stir men’s blood. Make big plans. Aim high in hope and work”. Niet de Boerentoren, maar ons **Watersysteem** heeft nood aan de bevlogen oproep van de 19de-eeuwse architect **Daniel Burnham**, opdat alle stapjes klein en groot finaal passen in het grotere ambitieuze plan dat –goed verteld– harten sneller kan doen slaan: **een kwantitatief en kwalitatief hersteld watersysteem.**

Een gezond watersysteem: robuust als buffer wanneer de regen met bakken uit de hemel valt; een gezond watersysteem dat zijn gulzigheid als spons inzet om tijden van hitte en droogte zonder al te veel impact te overbruggen.

Groots is alvast het plan van prof. Dr. David Sedlak die pleit voor een ‘**waterrevolutie**’: niet louter kleine verbeteringen, maar een heuse **transformatie**; niet louter een betere inzet van bestaande, maar nieuwe technologieën en geen disruptie van bestaande *governance*, maar immer wijzigende institutionele antwoorden naarmate de context wijzigt...

Diezelfde spirit ontwaar ik in de teksten van de co-auteurs van deze rede, die ik graag meest hartelijk dank:

Professor Dr. Patrick Meire, Geert de Blust, Bram Abrams, Lieve De Roeck van de CIW, professor Isabelle Larmuseau, de Bekkencoördinatoren: Tom, Evelien en Jef, Vanessa De Backer van de Dienst Noodplanning, Didier Soens en Kris Huijskens van de Dienst Integraal Waterbeleid, Ben Paulus van mijn kabinet en Inne Genné van VITO.

Veel dank ook aan de geweldige sprekers van vandaag:

- Lieven Symons,
- prof. Dr. Patrick Willems, vast en gewaardeerd lid van de Droogtecommissie,

- en Henk Ovink, Nederlands Watergezant.

Alvorens u uit te nodigen voor de receptie – vrees niet: er is meer dan water - nodig ik u allen nu al graag uit om u mee op sleeptouw te laten nemen door **Li An Phoa**.

Onze rivieren **weer drinkbaar** maken, zoals dat ooit het geval was, is haar en hopelijk dra eenieders doel. In het **raam van de Vlaamse Waterdagen 2023** luisteren we naar haar wanneer we samen stappen langs de Kleine Nete.

Tenzij er nu nog vragen zijn, heeft u een natje en een droogje meer dan verdiend!

Ik dank u.